

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL DEZVOLTĂRII MINERITULUI ÎN OAȘ ÎNTRE ANII 1760—1918

(Partea a II-a)

ADALBERT BALOGH

Filoanele metalifere din zona Iezurilor (Tarna) înspre Sud-Est se continuă cu cele din hotarul localității *Turț*. La sfârșitul secolului al XVIII-lea mulți cunoșteau că în văile Caporcea și Petricel (Kövespatak), sau zonele dealurilor Tompa și Borz, erau presărate cu galerii și puțuri de mine vechi și părăsite demult.

Potrivit datelor ce le deținem, primii care în această zonă și-au încercat norocul erau frații Katalin. În anul 1781 ei vor obține un permis de cercetare, pe baza căruia în anul următor, într-un scurt interval, vor lucra cu șase muncitori, dar se lovesc de două greutăți esențiale: nu au destui bani și pe deasupra li se pun piedici din partea autorităților administrative ale comitatului³⁶. Cercetările lor vor fi continuate în anii 1786—1787 pe o scară mult mai largită și de către întreprinzători cu experiență în acest domeniu. Numitul Iacob Vida, cu domiciliul în Baia Sprie, în scurt timp reușește să convingă pe mai mulți cetățeni din Halmeu, Turulung și din împrejurime de necesitatea redeschiderii unor mine părăsite. Trei asociații diferite vor obține dreptul la exploatarea minelor „Toți Sfinții” în Valea Caporcea, „Sf. Anton” în Dealul Tompa și „Sf. Ecatarina” în Valea Petricel și Dealul Tompa.

Din relatarea asociatului István Ráthonyi aflăm că în vara anului 1787 vechile galerii au fost desecate, s-au luat probe și au fost trimise la „Baia 15 chintale de pietre”. Între timp Vida și-a vândut însă cukele (acțiunile) sale lui Mihaly Gabsila (la Tarna ne-am întâlnit cu el!) și a părăsit *Turțul*. De la tribunalul minier Baia Mare în numele asociațiilor se cere delegarea unui alt specialist de încredere, dar totodată se cer asigurări și în privința rentabilității activităților miniere.³⁷ Se pare că sprijinul concret de la Baia Mare a întârziat să vină la *Turț* pentru că până la începutul secolului următor nu mai avem informații asupra vreunei activități miniere în zonă.

În anii 1801 și 1802 din partea minei „Sf. Treime” (Sancti Trinitatis în latină, respectiv Heilige Dreifaltigkeit în germană) din *Turț* se fac deja preschimbări de minereuri și de produse concentrate (șlicuri) la topitoria de la Ferneziu, preschimbări ce vor continua apoi să se efectueze și între anii 1807—1813. Ca principalii acționari din această perioadă

³⁶ Inspectoratul geologic minier Baia Mare, act nr. 89/1781 și 86/1782.

³⁷ *Ibidem*, act nr. 408/1786, 55, 146, 168, 270, 421 și 422/1787.

apar membrii familiei baronului Perényi, proprietarii de fapt a celor mai întinse păduri din această zonă. Pare a fi curios faptul că perimetrul minier de bază, cu această denumire, s-a eliberat doar în anul 1810, e drept, la o a treia cerere făcută în 1807. Mina „Sf. Treime“, ce s-a acordat baronilor, de fapt se situa în același loc în care în 1786—1787 se afla mina „Toți Sfinții“, adică în Valea Caporcea, dar și celelalte două zone pomenite la aceea dată, în 1810 au fost concesionate sub numele de „Sf. Ștefan“ și „Sf. Vicenciu“.³⁸ Prezența familiei Perényi, cu intermitențe, va persista până în anul 1844. Cu toate că prin începerea săpării unei galerii ajutătoare cu lungime de 85 de stânjeni³⁹ în direcția celor două galerii (inferioară și superioară) ale minei „Sfânta Treime“ apoi prin construirea și punerea în funcțiune a unor șteampuri, precum și prin unele investiții mai mari și de lungă durată, activitatea minieră a baronului Perényi la Turț va fi haotică și neconvingătoare, manifestate prin dese întreruperi. Aceste întreruperi în cele mai multe cazuri s-au făcut fără știrea și avizul tribunalului minier și în consecință s-a permis ca începând cu anul 1816 mai multe asociații să-și ceară drept de cercetare și de exploatare asupra perimetrelor acordate anterior pentru familia Perényi.⁴⁰

Prima asociație de acest gen era formată din fostul angajat al baronilor cu numele de János Volenszki, de această dată asociat cu baronul Mihály Rudnyanszki și cu învățătorul Joseph Király care în anii 1816—1819 îl vor deține vechiul perimetru „Sfânta Treime“ sub numele de „Sfânta Cruce“.⁴¹ În anul 1828 un alt grup de întreprinzători vor solicita un perimetru minier în zona Caporcea sub denumirea de mina „Iosif“. Înfățișarea la fața locului întârzie, drept consecință nici hotărârea tribunalului minier încă nu s-a pronunțat când János Volenszky, din grupul celor trei pomeniți în deceniul anterior, acum în calitate de împuternicit al baronilor, ocupă bunurile noului grup de întreprinzători. După câteva luni de tergiversări, unul dintre noii pretendenți ajunge la înțelegere cu familia Perényi în vederea exploatării minei, dar în curând și această înțelegere se dă uitării și cel care va face preschimbarea cantității de peste 11 lotoni de argint, rezultat din exploatarea minei „Iosif“, va fi din nou omul baronilor.⁴² Nici trei ani nu au trecut, când același János Volenszky se va regăsi din nou printr-un alt grup de pretendenți, format acum în jurul lui Johann Kozma, conducătorul salinelor regale de la Ocna Slatina din Maramureș. Aceștia, la sfârșitul anului 1832 și începutul anului următor, vor obține concesiile asupra perimetrelor miniere „Sf. Anton“ și „Maria Ajută-ne“ (Maria Hilf) împreună cu drep-

³⁸ *Ibidem*, act nr. 2743/1813; Arhivele Statului Baia Mare, fond *Direcția minelor și Uzinelor metalurgice Baia Mare* (în continuare *Direcția minelor*) nr. 86, p. 18; nr. 91, p. 10 și 29; nr. 97, p. 13, 19, 22 și 25; nr. 99, p. 19; nr. 107, p. 7 și 8; nr. 108, p. 11 și 20; nr. 114, p. 15.

³⁹ Avem de a face cu stânjenul maghiar, sau „de Pojon“ cum se mai numea, care avea o lungime de 2,88 m. Vezi Stoicescu Nicolae, *Cum măsurau strămoșii*, Editura științifică, București, 1971, p. 46.

⁴⁰ *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 2256/1837, 1324 și 1504/1844.

⁴¹ *Ibidem*, act nr. 2126/1819.

⁴² *Ibidem*, acte concesionale nr. 161/1828, 256 și 1788/1829.

tul la construirea unui șteamp cu nouă săgeți în Valea „Kaportsány und Tölgyes”.⁴³

Aproximativ pentru aceleași terenuri, în anul 1837 alte două grupuri distincte de întreprinzători vor cere drept de cercetare și apoi de exploatare. Unul este format în jurul „locotenentului major cezaro-crăiesc” Lajos Tegze din Satu Mare și Vama, cealaltă fiind condusă de moșierul Lajos Kovács din jurul Halmeului. Ambele grupări solicitau emiterea noilor concesiilor pentru minele „Sfânta Treime” și „Maria Ajută-ne”. Apare însă și numitul Griga Kriszta care, în calitate de împunternicit și arendator al minelor deținute în anii din urmă de gruparea din Ocna Slatina, solicită lăsarea minelor, „Sfânta Treime”, „Ștefan”, „Maria Ajută-ne” și „Anton” în exploatarea lui și a asociaților săi din Viile Apei.⁴⁴

În timp ce grupările de mai sus se frământă și se învinuiesc reciproc, în anul următor apar pe scenă numiții Sandor Fodor și Imre Toth, ambii din Turulung, împreună cu Adam Puskás din Adrian care solicită pentru ei dreptul de exploatare „a minei Sfânta Treime din muntele Kaporcsa din Turț”. Peste un an numărul asociaților din această grupare a crescut la nouă, iar la data de 9 ianuarie 1840 noua petiție de urgentare va fi semnată de 13 persoane prin care se arată: gruparea lui Fodor a cheltuit vreo mie de florini pentru curățirea și amenajarea minei în cauză; pe baza unor aprobări speciale în două cazuri a făcut și preschimbare de produse miniere la Băița. Datorită unor neînțelegeri mina „Sf. Treime” încă nu li se va acorda, dar această grupare va alcătui în anul 1841 Asociația minieră „Sf. Emeric”⁴⁵ în jurul căreia la Turț, în curând se va înscrie cea mai rodnică activitate minieră.

Începutul exploatării sistematice a minei „Emeric” avea loc în luna mai 1844. La această dată însă majoritatea acțiunilor asociației cu același nume se vor găsi în altă proprietate: ele au fost vândute sau cedate Fundației Episcopale din Satu Mare, în umbra căreia se afla preotul romano-catolic István Varga (din Seini iar mai târziu din Ungvár). Proprietarii inițiali motivează tranzacția cu lipsa unor fonduri bănești substanțiale, fără de care nu se mai poate închipui vreo activitate minieră prosperă.⁴⁶

Încă în vara anului 1844 Varga va dobândi și va lua în exploatare și mina „Sfânta Treime” cu dependențele sale. În anul următor Asociația Emeric din Turț va îngloba perimetrul „Emeric” cu galeria „Emeric”, cu galeria ajutătoare „Maria Ajută-ne” și puțul „Anton” precum și perimetrul „Sfânta Treime” cu trei galerii: „Ștefan”, „Sfânta Treime inferioară” și „Sfânta Treime superioară”. În intervalul de 15 mai 1844 și 30 iunie 1847 vor fi extrase și preschimbate 8 184 chintale și 29 funzi de produse⁴⁷ în valoare de 8 003 florini și 56 creițari. Cheltuielile aferente însă se vor cifra la suma de 11 835 florini și 11½ creițari, adică se

⁴³ *Ibidem*, acte concesionale nr. 2163, 2439, 2449 și 2692/1832, 248 și 3004/1833.

⁴⁴ *Ibidem*, acte concesionale nr. 813, 1210, 1524 și 2256/1837.

⁴⁵ *Ibidem*, acte concesionale nr. 2966/1838; 1228/1839; 862 și 1418/1840; 4990 și 5292/1841.

⁴⁶ *Ibidem*, acte concesionale nr. 836 și 1537/1844.

⁴⁷ Chintalul folosit până în jurul anului 1875 era egal cu 0,56006 kg, iar un chintal avea 100 de funzi. Vezi Stoicescu Nicolae, *op. cit.*, p. 282.

înregistrează o pierdere de 3 832 florini și 42 creițari. Această din urmă împărțind la cele 128 cuxe miniere ce alcătuia asociația, rezultă că pentru o singură cuxă (acțiune) reveneau 29 florini și $56\frac{1}{4}$ creițari. Din această cauză micii acționari care au mai rămas după 1844, renunță pe rând în favoarea lui Varga care practic devine singurul proprietar al bunurilor asociației. Dar acest bilanț succint mai impune încă o remarcă: din totalul cheltuielilor de 11 835 florini și $11\frac{1}{2}$ creițari, 4 845 florini și $12\frac{1}{2}$ creițari (aproape 41%) reprezintă cheltuielile de salarizare, iar 3 367 florini (peste 28%) s-au cheltuit pentru transportul produselor la topitorii.⁴⁸ Există însă perioade când cheltuielile de transport vor fi și mai ridicate. Micșorarea acestora încă de la început va sta în atenția lui Varga și al administratorilor-directorilor săi.⁴⁹ În primii ani se va avea grijă în special de sortarea și alegerea minereurilor. Apoi va fi construit un nou șteamp cu 12 săgeți, acționat deocamdată de apa pârâului Valea. Paralel cu obținerea unor perimetre limitrofe, se fac mari eforturi pentru continuarea săpării galeriei ajutătoare „Petru și Paul” începută încă de familia Perényi și continuată din 1845 cu intermitențe.⁵⁰

Din rapoartele statistice ale vremii rezultă că la mijlocul deceniului 6 al secolului XIX minele aparținătoare de Asociația minieră „Sf. Emeric” din Turț aveau următoarea înfățișare: mina „Emeric” avea două ocne cu adâncime totală de 66 stânjani și trei galerii cu lungimea totală de 328 stânjani, mina „Sfânta Treime” dispune de o ocna cu adâncime de 6 stânjani și de o galerie cu lungime de 8 stânjani, iar mina „Doamne Ajută-ne” (Istensegits) o galerie cu lungime de 4 stânjani. Din acestea în anul 1853 au fost extrase 9 633 chintale de minereuri.⁵¹ Minereurile și produsele concentrate (șlicurile) erau transportate la topitoria din Băița, topitorie la care minele din Turț în anii 1855—1856 au făcut cele mai multe preschimbări, în așa măsură că erau luni sau trimestre întregi când produsele aduse din Turț cantitativ, dar și valoric, reprezentau jumătate sau și mai mult din totalul preschimbărilor făcute de toate minele ale căror produse au fost aduse aici. Tot în 1856 apar și primele cantități de aur de șteamp (Mühlgold) și argint de amalgamare.⁵²

Dezvoltarea și amploarea lucrărilor de exploatare de la Turț denotă și din numărul muncitorilor angajați. În anul 1845 într-o depoziție de

⁴⁸ *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 1324 și 1531/1844, 193/1846, 731, 732, 967, 1182/1847 și harta nr. 554; Arhivele Statului Baia Mare, *Căpitănatul minier Somolnec*, (în continuare: Căpitănatul minier Somolnec), act nr. 1405/1855.

⁴⁹ În funcție de administratori, ulterior directori ai minei Emeric din Turț se remarcă: Antonius Czura (1844) 26 ani, anterior muncitor erarial, Ferenc Méray (1848), Vilhelm Fiala (1849—1851) care într-o vreme era și conducătorul topitoriilor de fier de la Moišeni, Joseph Rottmayer (1852—1853), Ferenc Juhász (1854—1863), István Juhász (1864), Rafael Hoffman (1864—1868) de origine din Brașov și alții. Vezi *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 1406/1845, 401, 565 și 580/1848, 898/1849, 66 și 557/1851, 148/1852; acte generale nr. 1042/1855, 1396/1859 și 513/1864.

⁵⁰ *Ibidem*, acte concesionale nr. 1406/1845, 580/1848, 215 și 474/1851, 249 și 541/1853, 218/1854 și 664/1855.

⁵¹ *Ibidem*, acte concesionale nr. 64/1853 și 150/1854.

⁵² *Direcția minelor Baia Mare*, registre operative nr. 389, p. 36—40.

mărturie sunt consemnați 11 muncitori din care majoritatea proveneau din jurul Băii Mari. Datorită numărului relativ mare de muncitori preocupați, în anul 1848 supraveghetorul de la Turț era investit cu drep-tul de judecată în problemele de importanță mai mică asupra lucrătorilor de la minele „Emeric” și „Sfânta Treime”. Statistica anului 1852 vor-bește deja de 30 de muncitori, 2 supraveghetori și 1 administrator, nu-mărul zilelor de muncă ridicându-se la 8 191. Pentru anul următor nu de-ținem cifra absolută al personalului angajat, dar totalul zilelor de muncă lucrate s-a ridicat la 9 571, ceea ce corespunde cu o creștere de peste 14,4%. În anul 1860 se vorbește deja de 60—70 muncitori.⁵³ Dar printre ei la această dată se aflau și cei care lucrau la șteampurile și la insta-lația de extragere a argintului prin metoda de alcalinizare.

Ideea construirii acestei instalații a apărut deja în anul 1855, dar ea a fost dată în folosință doar la sfârșitul anului 1859. Realizarea insta-lației a fost impusă pe de o parte de necesitatea reducerii radicale a cheltuielilor de transport și implicit a cheltuielilor de producție. (Transpor-tul produselor de la Turț la Băița a durat trei zile.) Pe de altă parte concentrația utilă a minereurilor de la Turț era relativ mică: la produ-sul principal (argintul) ea nu a ajuns la 2 lotoni/chintala de minereu. În plus minereurile în cauză conțineau și alte substanțe din care motiv, prin metoda topirii, la aceea dată nici această concentrație nu se realiza.⁵⁴

Instalația propriu-zisă de alcalinizare avea patru casete (lăzi), era dotată cu pompe, cuve și cu alte vase necesare. Pe lângă instalație există un laborator, un cimentator, un cuptor de ardere (cupelare) a argintului. Funcționau două șteampuri dintre care unul era acționat de apă, iar altul de o mașină cu aburi de 8 Hp, aceasta din urmă mai punea în ac-țiune un valț și o moară pentru măcinatul sării. Mașina cu aburi de la Turț a fost montată în anul 1865 și ea a funcționat pe baza cărbunelui extras din mina „Vapor” situat în hotarul Cămarzanei. Pregătirea mine-reurilor se făcea prin două cuptoare de prăjire dar și în aer liber pe niște platforme anume pregătite. Montarea mașinii cu aburi împreună cu o parte din instalația descrisă mai sus pentru extragerea argintului a avut loc în anul 1864. Era prima mașină cu aburi montată în comi-tatul Ugocea și pe lângă mașina cu aburi ce a fost instalată în mina Dealul Crucii din Baia Mare încă în preajma revoluției din 1848, ea a prezentat și un moment de vârf în progresul tehnic al vremii.⁵⁵

Evidențele de care dispunem pentru anii 1856—1870 privind cantî-tatea și valoarea produselor miniere realizate de mina „Emeric” din Turț, sunt incomplete, motiv pentru care înfățișarea unui tablou veridic în această privință este imposibilă. Dar folosind chiar informațiile trun-chiate de care dispunem, se poate afirma că dezvoltarea activității mi-niere de aici până în anul 1870 a fost permanentă. În urma preschimbării produselor la topitoriile din Ferneziu și Băița și în special de la Oficiul

⁵³ *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acta judicialia nr. 552/1848; acte concesionale nr. 1406/1845, 64/1853, 150/1854; *Căpitănatul minier Somolnoc*, act nr. 581/1861.

⁵⁴ *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 150/1854 și 876/1855; *Căpitănatul minier Somolnoc*, act nr. 75, 1396, 1440 și 1570/1859.

⁵⁵ *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, act nr. 624/1865 și 1124/1867.

de preschimbare Baia Mare, mina „Emeric” din Turț în anul 1866 a realizat o încasare de 12 235 florini și 34 creițari.⁵⁶ Aceasta s-a făcut cu un număr de 53 muncitori din care doar 48 au contribuit la casa frățească. Numărul absolut al muncitorilor pe anii 1867—1871 nu-l cunoaștem, dar se știe că numărul contribuabililor la această casă frățească de întraajutorare în anul 1867 era de 51, în 1868 era de 86, în 1869 de 115, în 1870 de 153, iar în 1871 de 79 persoane.⁵⁷ Această ascendență până în anul 1870 inclusiv presupune în primul rând o creștere absolută al personalului angajat. Pe de altă parte este de neconceput ca o vreme îndelungată proprietarii minelor să fi majorat anual numărul angajaților dacă ar fi lucrat mereu cu pierderi.

După cum s-a mai arătat, avuția Asociației miniere „Emeric” din Turț după anul 1848 erau în mâinile preotului István Varga. Această situație s-a menținut până în anul 1863—1964. Pentru procurarea și punerea în funcțiune a mașinii cu aburi și ale altor instalații moderne, Varga renunță la jumătate din acțiunile sale în favoarea lui Rafael Hoffmann, pe care îl acceptă și ca director al firmei. Treburile însă după o vreme încep să meargă prost. În consecință, încă în anul 1870 se înregistrează o pierdere de peste 3 000 florini, la care în primul semestru al anului următor se mai adaugă alte peste 2 000 florini. Hoffmann părăsește conducerea asociației dar nici noul director nu-i mai poate redresa activitatea de exploatare. La data de 17 iunie 1872 asociația este datoare cu 1 462 florini și 18 creițari în contul salariilor minerilor și cu alți 978 florini și 73 creițari pentru cei care lucrau la șteampuri și la instalația de afinare. În plus au fost cheltuite și fondurile casei frățești.⁵⁸

În numele celor rămași fără muncă și în special pentru interesele invalizilor, văduvelor și orfanilor lipsiți de orice subzistență, se depun multe petiții și se fac mai multe propuneri dar toate au rămas în suspensie. În plus toate activitățile miniere și de prelucrare au rămas sistate. Minele și instalațiile pendente de acestea au fost evaluate la 38 666 florini, dar în lipsă de alți pretendenți la licitația din 20 iunie 1875, ele ajung în proprietatea Fundației pentru Pietate din Satu Mare cu prețul de 4 800 florini.

Este de precizat că fundația în cauză avea o pretenție față de Asociația minieră „Emeric” din Turț în valoare de 12 600 florini prin urmare, odată cu preluarea minelor, pretențiile fundației călugărițelor sătmărene au fost realizate numai parțial. Rămas fără capital rulant, în curând se va cere și se va obține pe termen de un an permis de încetare vremelnică a activităților pe perimetrele asociației.⁵⁹

În primăvara anului 1876 minele și instalațiile dependente de acestea, pe termen de trei ani, sunt arendate de numitul Ferenc Juhász, cu domiciliul în Băița. În contul arenzii, 15% din sumele încasate după preschimbarea produselor urma să fie predate fundației sătmărene. Lu-

⁵⁶ Vezi anul corespunzător din situația de la anexa 2.

⁵⁷ În dosul acestor cifre trebuie să fi existat cel puțin atâția angajați care timp de minim o lună au lucrat la mina Emeric, din Turț. Vezi *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte nr. 624/1865 și 2090/1879.

⁵⁸ *Ibidem*, act nr. 513/1864, 301 și 491/1872.

⁵⁹ *Ibidem*, act nr. 127/1873, 1936/1874, 894 și 1737/1875.

crările de exploatare miniere au fost reluate de urgență, dar nu și instalațiile pentru extragerea argintului. Produsele extrase din abataje au fost din nou preschimbate sub formă de minereu sortat și de șlicuri. Devalorizarea argintului de pe piața mondială a contribuit și ea la nerentabilitatea mineritului de la Turț. După ce fostul arendator Juhász în anul 1880 a renunțat la reînnoirea contractului de arendare, acest contract se încheie de câțiva dintre vecinii angajați, în frunte cu János Virilit. Este o încercare de disperare a celor care, în deceniile din urmă, în apropierea minelor și-au făcut case și s-au stabilit aici cu familiile lor și acum au rămas fără nici un câștig. Lucrările de exploatare au fost reluate din nou, dar rezultatele dorite au întârziat să mai apară. Încășările făcute în urma produselor preschimbate, chiar și după aprecierile căpitanatului minier, au fost scăzute, acestea nu au permis reangajarea nici celor 26 de persoane, care la această dată încă mai făceau parte din casa frățească. În consecință, după tergiversări ce au durat un deceniu, cu data de 2 februarie 1882 casa frățească (după o existență de peste 30 de ani) a fost lichidată, cei îndreptățiți și-au reprimit câte ceva din creșterii lor depuși cu trudă în trecut.⁶⁰

În toamna anului 1884 contractul de arendare încheiat de Virilit și asociații săi a fost radiat și din punct de vedere formal de către căpitanatul minier. În decurs de un deceniu și jumătate se vor face mai multe încercări pentru reluarea unei intense activități de exploatare a minelor metalifere din Turț. Astfel în anul 1890 ne reîntâlnim cu vechiul arendator Ferenc Juhász care va face și unele preschimbări. Această încercare se va relua și în anul 1893 și după care, cu mici întreruperi, va fi continuată până în anul 1901. Dar de o exploatare sistematică nu se mai poate vorbi. Perimetrele miniere de la Turț în această perioadă vor fi deja în proprietatea lui Béla Mikó iar ulterior a lui Valeria Leuba, ambii din Baia Mare. Aceasta din urmă însă nu va mai face nici o preschimbare de produse, activitățile sale până în preajma primului război mondial se vor rezuma la strictele lucrări de întreținere și de conservare.⁶¹

Zonele limitrofe cu Turțul, hotarele satelor Batarci (înspre Vest) și Cămărzana (spre Est) au stat și ele în atenția mineritului.

Batarciul apare în documentele noastre relativ târziu. În jurul anului 1840 numitul Lajos Kovács,⁶² în zona denumită Groapa Mare, a săpat o galerie ajutătoare cu lungime de 38 stânjeni, sub o altă galerie veche părăsită, cu speranța redescoperirii filonului exploatat cu „peste 100 de ani în urmă”. Ajungând însă sub galeria veche a dat de steril, motiv pentru care a renunțat la continuarea lucrărilor. Acest perimetru în aprilie 1848 va fi reconcesionat inginerului Josef Bencze, obținând teritoriul sub numele de „Sf. Maria Mare” (Nagyboldogasszony). Anterior

⁶⁰ *Ibidem*, act nr. 1270/1876, 2090/1879; 1217 și 1790/1880, 1624 și 1776/1881; 385/1882 și 1132/1884.

⁶¹ *Ibidem*, act nr. 306/1890, 362/1911 și 758/1912. Vezi și situația anexa 2.

⁶² Cu numele lui ne-am mai întâlnit la Turț și îl vom găsi prezent și la Bixad, Vama și în special la Moșeni, dar el este acela care în cererea depusă în anul 1836 pentru „munții Bradului” de la hotarul comitatelor Satu Mare și Maramureș, „în valea pârâului al doilea al satului Remeti” pe culmi, pomeneste de vechile mine ale lui Rákóczi pomenite în datina populară. Vezi: *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 2557 și 3947/1836.

cu doi ani și o altă zonă a Batarciului va fi cercetată de un grup de patru cetățeni (dintre care Mihai Csorba morar, Iacob Csorba și Ilie Hosszu erau din Batarci). Ei vor solicita acordarea unui perimetru sub denumirea de „Sfânta Treime” din Dealul „Bokor” și valea cu același nume. Cu un an mai târziu morarul Mihai Csorba va mai solicita și un alt perimetru sub numele de „Sf. Benedict”, aflat în dealul Piciorul Plat (Laposláb). El va săpa un început de galerie în lungime de trei stânjeni, după care însă va renunța la continuarea lucrărilor. După doi ani de la radierea acestor perimetre, în 1859 hotarul satului Batarci va mai forma obiectul unor concesiuni pentru cercetare, după care, până în anul 1911 nu mai avem alte referiri la activități miniere în hotarul acestei localități. În acest an, la întâlnirea pâraielor „Bătărcel” și „Stan Iacob” se acordă trei concesiuni pentru cercetare, iar în anul 1917 Ioan Petrovai din Baia Mare va face unele cercetări, dar fără rezultate demne pentru solicitarea vreunui perimetru minier.⁶³

Înspre Est de Turț, în hotarul comun cu Cămărzana, baronul Nicolaus Vécsey în anul 1850 a obținut două perimetre, miniere sub denumire de „Elisabeta de Nord” și „Elisabeta de Sud”. Ele și în anul 1858 mai persistau în evidențele căpitănatului minier dar despre exploatarea lor nu se cunoaște nimic. În anul 1853 se dobândește un alt perimetru minier pentru argint și plumb, situat în „muntele Fenyitik” care va fi alipit de bunurile Asociației „Sf. Emeric” din Turț. Dar și acesta în curând va fi dat uitării.⁶⁴

În anul 1868 activitatea minieră și în hotarul Cămărzanei va fi reluată, dar de această dată atenția se va îndrepta înspre „muntele Zlamen”, în care, în apropierea întâlnirii hotarelor localităților Bixad, Vișc (în Maramureșul istoric, azi în Ucraina Subcarpatică) și Cămărzana, pe teritoriul acesteia din urmă, în anul 1874 vor fi acordate două perimetre miniere simple (în total 25 088 stânjeni pătrați vienezi) sub denumirea de „Simion” în proprietatea asociației miniere cu același nume. Majoritatea acțiunilor asociației au fost deținute de câțiva specialiști în exploatarea și prelucrarea fierului de la Dolha, din rândul acestora fiind și directorul asociației. Bazați pe rezultatele unor analize de laborator, precum și pe identitatea rocilor cu cele exploatate în zonele vecine din Bixad și Vișc, până în anul 1876 va fi săpată o galerie cu lungime de 79 m. Filonul atins s-a dovedit a fi bogat în special în aur, dar acționarii își dau seama că în lipsa vreunei surse de apă, construirea șteampului este nerealizabilă. Și când în mină ar mai fi fost necesară doar construirea abatajelor de exploatare, acționarii renunță să facă cheltuieli în plus. În luna mai 1876 este pe cale să se realizeze fuziunea asociației „Simion” din Cămărzana cu Asociația „Theofil” din Bixad, care dispunea de un șteamp bine dotat. Din motive încă neelucidate, fuziunea nu se realizează, șteampurile de la Bixad sunt cumpărate de Ferenc Juhász. Între timp lucrările de la galerie „Simion” sunt sistate, dispar chiar și uneltele de

⁶³ *Ibidem*, acte concesionale nr. 334/1847; 94, 417, 505, 1066 și 1085/1848; 540 și 693/1851; acte generale nr. 2917/1911 și 240/1917; *Căpitănatul minier Somolnoc*, act nr. 1239, 1965 și 2377/1857; 1464/1859.

⁶⁴ *Ibidem*, acte nr. 1828/1857 și 1408/1858; *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 511/1853.

lucru și după lungi tergiversări, la data de 29 decembrie 1879 asociația „Simion” își declară autodizolvarea și renunță la drepturile sale miniere. Perimetrul respectiv în anul 1881 va fi acordat lui Ferenc Juhász și înglobat între bunurile Asociației miniere „Teofil” cu sediul în Bixad, de la această dată cele două mine vor avea soartă comună.⁶⁵

Bixadul apare în documentele miniere în anii 1836—1837, când același Lajos Kovács, cu numele căruia ne-am mai întâlnit, va obține două perimetre miniere sub numele de „Ludovic” și „Alexandru” pe „terenul situat în hotarul Bixadului pe malul stâng al pârâului Târșolț și care din lazul lui Iuon, fiul lui Toma Tătar, tinde înspre munți”. La sfârșitul anului 1837 din cele 128 acțiuni un număr de 68 Kovács le cedează altor patru părtași. Cu această știre numele celor două perimetre dispar din documente.

Cu Bixadul ne vom reîntâlni în anul 1865 când, prin acordarea perimetrului dublu de exploatare „Teofil” cu suprafața de 25 088 stânjeni pătrați vienezi, începe exploatarea și ulterior exploatarea unor filoane de pirită cu conținut de aur și argint. Asociația minieră cu același nume, aflată în proprietatea mai multor întreprinzători din Satu Mare, Vama, Negrești etc. (acționarul principal — cu 32 cuxe — fiind comerciantul sătmărean Daniel Jurácskó) pe versantă dinspre Est al muntelui „Gogoneasa” va construi o galerie ajutătoare cu o lungime de 227,5 m, un șteamp cu 30 săgeți, acționat de apa Turului și va spera într-o exploatare prosperă. Speranțele însă nici aici nu se vor îndeplini; deja în anul pornirii se constată că șteampul construit a fost conceput greșit din care motiv în anul 1871 se lucrează deja la refacerea și redimensionarea acestuia. Peste un an alte necazuri: noul șteamp cu 15 săgeți nu poate să țină pas cu ritmul extragerii minereurilor. Ca urmare în anul 1872 se va lucra doar cu 1—2 mineri. Directorii asociației, care se schimbă frecvent, nu se pricep la minerit, iar specialiștii, cum a fost cazul și cu numitul István Eiben, sosit din Baia Mare, nu se pricep la administrație. După zece ani de activitate a asociației, în anul 1875 șteampul va duce lipsă de apă și nu va mai lucra. Minereul extras în cantitate mare nu poate fi prelucrat și valorificat. Acționarii nu mai vor să plătească și în curând adunarea generală a asociației din 15 aprilie 1877 își declară autodesființarea.⁶⁶ Astfel se pune capăt unei activități care a pornit cu mari speranțe, având casă frățescă de întrajutorare a muncitorilor, care asigură și consultații medicale gratuite pentru membrii săi și cu un regulament de funcționare bine definit.

Prin înființarea cu data de 28 decembrie 1881 a noii Asociații miniere „Teofil” din Bixad, din punct de vedere juridic, activitatea minieră de la Bixad se va continua și în timpul primului război mondial. Dar în realitate suntem martorii unei agonii prelungite. Peste 50% din

⁶⁵ *Ibidem*, Evidența asociațiilor miniere nr. 5, pag. 79; Evidența perimetrelor miniere nr. 7, pag. 112; Actele generale nr. 315/1874; 166, 463, 569, 1217 și 1584/1876; 252, 366 și 983/1877; 1012, 1084, 1386, 1855 și 1993/1879; 8 și 441/1880; 308, 475 și 1743/1881.

⁶⁶ *Ibidem*, acte concesionale nr. 2254 și 4214/1837; acte generale nr. 1183 și 1763/1865; 18, 19 și 237/1872; 1018/1873; 172/1875; 312, 1003 și 2260/1877; Evidența asociațiilor miniere nr. 1, p. 73; Evidența perimetrelor miniere nr. 7, p. 37.

acțiunile acestei noi asociații la început vor fi în mâinile lui Teofil Romanovszky din Vama, Ferenc Juhász, Vilmos Roxer și avocatul Dénes Máthé, ultimii doi din Kassa (Kosice) respectiv Cluj. Asociația va deține cele două perimetre miniere de la Bixad și Cămărzana precum și rămășițele șteampului reconstruit la Bixad. Dar în loc să-și vadă de treabă, Romanovszky și Juhász se asociază (pe hârtie) cu Ferenc Domahidy, comitele suprem al comitatului Satu Mare și cu alți doi cetățeni și în anul 1883 înființează, sub numele de „Asociația minieră Oaş—Bixad”, o nouă asociație minieră și în anul următor preia în arendă spre exploatare minele și rămășițele șteampului asociației „Teofil”. Cele două mine sunt curățate, o vreme se lucrează și la pregătirea abatajelor, dar pe urmă totul se sistează. Identic va proceda și noul arendator, un oarecare „domnul Görbe”, dar în 1890 și el părăsește terenul. În anul următor ca noul arendaș apare a fi fost Asociația minieră de la Racșa, al cărui director era același Ferenc Juhász, care este în același timp și unul dintre principalii acționari ai asociației „Teofil”. După un adevărat dute-vino, în anul 1902 o parte dintre vechii acționari ai „Teofilului” se retrag. Dar nici noii proprietari de acțiuni nu vor să riște prea mult și până la sfârșitul primului război mondial pe cele două teritorii miniere vecine se vor face doar din când în când cele mai necesare lucrări de întreținere.⁶⁷

Zăcămintele auro-argintifere de la Bixad se continuă înspre Sud-Est. Minerii evului mediu credeau însă că și în direcția opusă merită să-și încerce norocul. Acesta denotă din raportul topometrului Indrasik de la Tribunalul minier Baia Mare, care (în urma cererii unui grup de șase mineri din Baia Sprie, în anul 1852 solicita acordarea unui perimetru în hotarul *Lăchința* pentru un teren aflat în „muntele Talna”) nota că este vorba despre o mină veche părăsită de mult, situată între localitățile Gherța și Cămărzana „între munții Talna Mare și Talna Mică”. Grupului solicitator li se acordă un permis de cercetare pe termen de 12 săptămâni,⁶⁸ după care alte informații privitoare la aceste încercări nu mai apar. În partea opusă, în hotarul localității *Negrești* s-au făcut cercetări și încercări de exploatare în anii 1837—1838. Doi întreprinzători vor cere acordarea perimetrului „Blagoslovirea Domnului” pentru minereu de argint nou descoperit de ei în muntele „Brad” din hotarul Negreștiului. Li se acordă doar drept de cercetare. Cu un an mai târziu două persoane vor obține un perimetru minier sub denumirea de „Mina Negrești” (Avasújbánya) pe malul stâng al pârâului „Talna Mare”, pe „muntele Kase Popi”, concesiunea fiind cerută pentru „aur, argint, cupru, plumb, platină și cobalt”.⁶⁹

⁶⁷ *Ibidem*, acte generale nr. 1534 și 1742/1881; 1365 și 1534/1882; 136 și 432/1884; 805/1886; 125, 126 și 5042/1890, 6960/1891; 2512/1902; 5641/1909; 33, 103 și 362/1911; 2186 și 2908/1912; Evidența perimetrelor miniere nr. 7, p. 133—134.

⁶⁸ *Ibidem*, acte concesionale nr. 338/1852.

⁶⁹ Prima dată se solicită de la Tribunalul minier Baia Mare teren pentru platină și cobalt. Unul dintre cei doi solicitanți era același Ferenc Darvay care în anul 1837 a preluat o mare parte a perimetrelor Ludovic și Alexandru din Bixad de la Lajos Kovács. Vezi: *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 2252 și 4214/1837; 1642/1838.

Cu aceste informații și hotarul Negreștiului un timp mai îndelungat iese din atenția mineritului și va reîntra doar cu ocazia cercetărilor făcute cu decenii mai târziu pentru fier, cărbune și alumină.⁷⁰

Zona metaliferă din Oaș de la Negrești continuă înspre Vama și apoi Racșa. Hotarul localității Vama fiind vecin cu minele renumite din Handalul Ilbei, se presupunea continuarea filoanelor auro-argintifere și înspre Nord din dealul „Face Mare”.

Primele cercetări din văile Vamei sunt atestate încă din anul 1779, (deci cu doi ani mai devreme față de Turț). Acestea au fost efectuate de către Marcu Vida și Daniel Dobrikan și care în Valea Puturoasă vor descoperi un filon. Vida va continua cercetările pe cont propriu, apoi în asociere cu Alexiu Czirjak, proprietar de moșii din Odoreu. Ei doi, se vor adresa Inspectoratului Superior Minier Baia Mare, oferindu-i spre exploatare noul filon descoperit. Acesta nu riscă și atunci în anul 1781 vor concesiona terenul sub denumirea de „Sfânta Treime”. În curând li se asociază câțiva proprietari de moșii din comitatele Satu Mare și Solnocul de Mijloc, dar și patru cetățeni din Baia Sprie, precum și preotul Ștefan Pop din Vama, acesta din urmă pentru o vreme va prelua și funcția de administrator al asociației. Pe pârâul „Talna” va fi construit un șteamp. Filonul va fi pus în exploatare printr-o galerie „mare” și una ajutătoare și cu folosire a 8—10 mineri și muncitori de șteamp vor face preschimbări de minereu ales și de șlicuri la topitoriile de la Baia Sprie și Băița. Produsele preschimbate, pe lângă aur și argint, conțineau și cositor. Activitatea asociației în cauză, cu o amplă documentație poate fi urmărită până în anul 1785.

Paralel cu existența asociației „Sfânta Treime” la Vama mai funcționează și altele. Perimetrul cu numele de „Înălțarea Crucii” a fost acordat în anul 1782 și se situa între Handalul Ilbei și Vama, pe locul denumit „Face Mare și Meczke Kö”, acționarul principal fiind același Marcu Vida. Altele, sub numele de „Sf. Nicolae” și „Sf. Ștefan” au fost acordate în anii 1784 și respectiv 1788, dar nici una dintre ele nu a avut o viață și activitate de lungă durată.⁷¹

După această efervescență, timp de aproape patru decenii va fi liniște. Noul val de cercetări miniere în hotarul localității Vama va fi reluat în anul 1827 și va dura până în anul 1850. În acest interval vor fi depuse 13 cereri pentru acordări de perimetre de cercetare și de exploatare. Dintre solicitanți se remarcă numele lui András Vida, (subinginer la topitoriile erariale de la Băița), Ludvig Terge (care tot în acești ani va fi prezent și în zona Turțului), moșierul Ludvig Szirmay și György Stetz, iar în anii 1840 gruparea condusă de Ioan Burle (miner din Băița) împreună cu Anton Taufer, scribul de la topitoria din Ferneziu și Ioan Rogozan, muncitor la topitoria din Băița. Perimetrul acestora din urmă, acordat sub numele de „Petru și Paul” era pe același teren pe care în

⁷⁰ Privitoare la cercetările făcute pentru fier și cărbune vom reveni. Despre alumină în anul 1916 se spune că moșierul József Pecsnolics a descoperit minereuri care aveau o concentrație de 24% alumină. Vezi: *Inspetoratul geologic minier Baia Mare*, acte generale nr. 436/1916.

⁷¹ *Ibidem*, acte nr. 57 și 65/1781; 136, 137, 178 și 203/1782; 60 și 65/1783; 14, 75, 262 și 345/1784; 542/1788.

jurul anului 1780 a funcționat mina și șteampul, „Sfânta Treime“. Restul zonelor solicitate și acordate, cum ar fi cea de pe „muntele Mike“ (1827) „Valea Bejii“ (1835) sau „Valea Zana“ (1845) după scurtă vreme se dovedesc a fi nerentabile pentru exploatare. Ultima cerere din acești ani a fost făcută de preotul István Varga (1850), care însă și-a concentrat atenția înspre Turț.⁷²

Urmează o nouă perioadă de liniște, conturbată doar de Iuon Marinkas, dar și el între anii 1875—1876 figurează doar cu două perimetre de cercetare, după care teritoriul localităților Vama și Racșa vor fi supuse unor cercetări riguroase între anii 1908—1912 de Societatea Minieră „Sf. Ștefan“ din Ilba, cu capital străin. La un moment dat această grupare deținea 23 perimetre de cercetare în hotarul Vamei și alte 21 în Racșa. În urma acestor investigații în anul 1911 la Vama a fost identificat un filon în lungime de 300 metri. În anii ce au urmat forțele societății fiind dirijate înspre terminarea instalațiilor sale de flotare, iar după aceea bărbații fiind absorbiți de război, motive pentru care exploatarea filonelor de la Vama a fost amânată.⁷³

Hotarul localității Racșa în privința cercetării și exploatării minereurilor prețioase este documentat începând cu anul 1834. În acești ani numitul Ludvig von Szirmay (vezi și la Vama) depune trei cereri pentru tot atâtea perimetre, dintre care două pentru dealul „Külső Tordaer Gebürg“ unde cândva erau exploatate două mine, dar care au fost abandonate mai de mult. Pentru locul indicat tribunalul minier a acordat un perimetru cu numele de Francisc pentru aur, argint, cupru, beneficiarii fiind însă alți patru cetățeni. Un alt val de solicitări pentru Racșa sunt depuse între anii 1842 și 1844 dintre care cea mai serioasă pare a fi fost cererea numiților Grigor Baba, János Leuska, András Leuska și János Veres, cu toții, din Racșa. Perimetrul sub numele de „Florian“ ce li s-au acordat în zona Paltin, a persistat în evidențele căpitanului minier până în anul 1869. Ștergerea acestuia s-a făcut concomitent cu revocarea perimetrului „Francisc“ amintit din anul 1834. Până la data radierii acestora, în anii 1846 și 1853 au mai fost solicitate și alte terenuri localizate pentru Făgetul Mare și Pleșca.⁷⁴

Toate acestea erau însă doar încercări fără rezultate concrete. Mult mai serioase s-au dovedit a fi acele cercetări care au fost întreprinse în zona Valea Popeasca sau Secătura, de unde în anii 1866—1872, de pe niște perimetre de cercetare, s-au făcut dese preschimbări de minereuri selectate, cu conținut de aur și argint, la topitoria din Băița. Ca rezultat al acestora, în luna aprilie 1872 are loc înființarea Asociației miniere „Sf. Gheorghe“ din Racșa care obține un perimetru dublu de exploatare. Două galerii vechi aflate pe teritoriul perimetrului sunt curățate și întărite, după care se va pune accent pe intensificarea lucrărilor de ex-

⁷² *Ibidem*, acte concesionale nr. 35/1827; 321, 1356, 2092 și 2784/1835; 3293 și 4246/1836; 2251 și 2253/1837; 1800/1839, 2431, 2479 și 3187/1840; 2516/1842; 1266/1845; 824/1846; 12 și 514/1848; 330/1850.

⁷³ *Ibidem*, acte generale nr. 589/1876; 2705—2719 3565—3611/1908, 623/1909; 59/1912; 100/1914 și 48/1915.

⁷⁴ *Ibidem*, acte concesionale nr. 232, 233, 234 și 1284/1834; 483 și 5279/1842; 511/1848 și 28/1853; Registre contemporane de evidență, nr. 71/1869, pozițiile 211, 212 și 695/1869.

ploatare. Proprietarii asociației recrutați mai ales din Seini, Apa și Someșeni, fără cunoștințe și experiență în minerit comit o mare greșeală: nu au făcut calcule prealabile asupra rentabilității investițiilor lor. Acestea le vor face abia în anul 1874, după ce topitoria de la Băița a refuzat să le preschimbă cantitatea de 1 200 măji de minereu. Motivul refuzului a constat în concentrația săracă a produsului prezentat. Întreprinzătorii acum își dau seama că numai din preschimbarea minereurilor alese nu se putea asigura existența exploatării. Constatarea însă a fost dureroasă! O parte dintre acționari părăsesc asociația iar alți șapte întreprinzători din Seini formează o nouă asociație minieră sub numele de Iosif care, pe bază de contract, în septembrie 1876 iau în arendă minele de la Racșa. Conform înțelegerii arendașii primesc 33 de cuxe părăsite, în schimb se obligă la repunerea minei în exploatare și în raport cu volumul preschimbărilor să plătească o arendă de 10—20% din încasărilor realizate.⁷⁵

Asociația proprietară, în adunarea generală din 4 august 1877, face o nouă analiză a situației și la propunerile „expertului” Ferenc Juhász hotărăște construirea pe Talna a unui șteamp și după terminarea acestuia intensificarea exploatării. Arendașii nu sunt de acord să contribuie la cheltuielile de construcție a șteampului, motiv pentru care contractul de arendare se anulează. Cu participarea acționarilor, care anterior au ieșit din asociație și a lui Ferenc Juhász, se formează o nouă asociație pentru luarea în arendă a minei din Racșa. Noul contract încheiat în mai 1878 stipulează cedarea a 50% din acțiunile asociației proprietară în favoarea arendașilor care în schimb vor construi un șteamp cu 15 săgeți, vor reface drumurile de acces între mină și șteamp și vor transporta de la mină în vale întreaga cantitate de minereu anterior extras. Noua taxă de arendă se stabilește între 5 și 10% după valoarea preschimbărilor făcute. Prin folosirea unui împrumut bancar șteampul a fost terminat și pus în exploatare. În sortimentul produselor preschimbate de la Racșa după această dată, pe lângă minereurile sortate, apare argintul și aurul de șteamp. La începutul anului 1881 se ivește ideea procurării și montării unei turbine pentru acționarea șteampului pe care asociația proprietară dorește să o realizeze printr-un nou împrumut bancar.⁷⁶

Și când se părea că totul va merge bine și la Racșa intervine ceva încă neelucidat. În lunile mai și iunie în numele asociației „Sf. Gheorghe” se fac ultimele preschimbări de minereuri la Ferneziu, iar în iulie este depusă la Oficiul de Sciimb și o mică cantitate de aur și argint de șteamp, dar după această dată, timp de doi ani, nu mai apar informații despre exploatarea de la Racșa. Pentru anul 1883 asociația „Sf. Gheorghe” raportează la căpitănat că la întreținerea galeriilor ar fi lucrat doi muncitori permanenți, dar controlul căpitănatului din octombrie 1884 efectuat la mina de la Racșa, o găsește „abandonată de mai mulți ani... Se

⁷⁵ Direcția minelor Baia Mare, registre operative nr. 455 și 472; Inspectoratul geologic minier Baia Mare, Evidența asociațiilor miniere nr. 5, pag. 63; Evidența perimetrelor miniere acordate nr. 8, pag. 103; Acte generale nr. 502/1872; 946/1874; 751 și 1166/1875, 269, 417 și 1592/1876; 83 și 533/1877.

⁷⁶ *Ibidem*, acte generale nr. 1139 și 1608/1877, 264, 1269 și 2074/1878; 119, 120, 1294 și 1415/1880.

poate observa că în timpul verii din galeria inferioară apa a fost scoasă, dar aceasta și în prezent este în mină. Nici în galeria superioară nu se poate umbla și aceasta începe să se prăbușească". În anul 1889 se încheie un alt contract de arendare, dar reluarea exploatării va întârzia și de această dată. Rând pe rând, până în 1896 majoritatea acțiunilor asociației vor intra în proprietatea lui Juhász, care însă nici în deceniul următor nu va mai fi în stare să reînceapă exploatarea. După decesul său, fiul acestuia va obține permisul căpitanatului pentru sistarea activităților până în iulie 1912. Dar termenul pentru punerea în exploatare a minei nu se respectă și în anul următor căpitanatul minier hotărăște revocarea dreptului asociației asupra minei din Racșa.⁷⁷ Acest act final se suprapune cercetărilor întreprinse dinspre direcția Ilbei, despre evoluția cărora s-a amintit deja.

*

* *

În perioada care face obiectul prezentei comunicări în Oaș s-a făcut și *exploatarea și prelucrarea fierului*.

Primele concesiuni de cercetare și apoi acordări de perimetre pentru fier au fost eliberate încă în anul 1819. Preocupările devin mai serioase în deceniile următoare și vor cuprinde practic întreaga zonă a Oașului. În jurul anului revoluționar 1848 se vor trece deja la decoperțări de terenuri și în special prin preocupările societății „Ugocsaé Union” și conducătorul acesteia, Ludovic Kovács, în hotarul localității Certeze, Moiseni și Tarna, începându-se și pregătirea exploatării fierului. Lucrările vor lua amploare după 26 aprilie 1851, dată la care s-a încheiat contractul de bază, pe de o parte între gruparea reprezentată de Kovács, în calitate de întreprinzător și deținătorii majorității concesiunilor și perimetrelor miniere acordate pentru fier și limonită și pe de altă parte între composesoratul din Oaș, proprietarul imenselor păduri din jurul Certezei și Moiseniului, pentru înființarea „Uzinelor de fier din Oaș” (Avaser Eisenwerk — Avasi Vasgyár). Potrivit contractului, din cele 128 de acțiuni ale societății 40 sunt reținute de composesorat, alte 32 aparțin întreprinzătorilor, iar pentru restul acțiunilor posesorii de terenuri din cadrul composesoratului își rezervă drept de preemțiune. Composesoratul se obligă să asigure în mod gratuit materialul lemnos pentru construcții, dar pentru lemnele ce vor fi folosite în procesul de producție precum și pentru edificiile folosite pentru birouri și case muncitorești societatea urma să plătească. Valoarea inițială a instalațiilor nu putea să depășească suma de 12 800 florini, după care composesoratul va putea fi obligat la noi investiții numai până la valoarea de 50% din veniturile nete realizate. Întreprinzătorii grupați în jurul lui Kovács cedează în favoarea societății toate concesiunile și perimetrele deținute și pe viitor se vor abține de la deschiderea pe cont propriu a vreunei mine de fier.

Societatea nou înființată obține în curând dreptul folosirii apei râului Tur și în hotarul satului Moiseni, în Valea Mesteacănului Mare,

⁷⁷ Direcția minelor Baia Mare, documente generale nr. 22/1881; Inspectoratul geologic minier Baia Mare, acte generale nr. 363, 1839 și 1980/1884; 8105/1889, 306/1890; 6960/1891; 8057/1896, 1691/1911; 1049 și 2434/1912 și 630/1913.

începe construirea unei topitorii (furnal) cu capacitate de producție de 1 000 chintale pe an. La aceasta se mai adaugă o turnătorie dotată cu trei ciocane de forjă și un laminor, toate acționate de apa Turului. Primele cantități de fier se realizează în anul 1853, iar peste doi ani începe și producția de fontă. Din anul 1852 pentru o scurtă perioadă lucrările se vor afla sub conducerea directă a composorului, apoi aceasta prin persoana lui Jozsef Fiala, este preluată de întreprinzători.

Topitoria deja produce când Fiala se retrage de la conducere iar cele 20 de acțiuni ale sale sunt cedate pentru suma de 5 200 florini pe interval de 5 ani lui Lajos Kovács. Acesta organizează o nouă asociație care începând cu luna octombrie 1855 ia în arendă exploatarea bunurilor societății. În curând însă drepturile lui Kovács sunt subînchiriate. Noii întreprinzători grupați în jurul moșierului Urményi, care au făcut subînchirierea, peste doi ani îl vor acuza pe Kovács de însușirea sumelor vărsate de ei în scopul de a fi investite, motiv pentru care se vor retrage din afacere. Constrâns, așa va proceda și Kovács și contractul de arendare, care inițial s-a încheiat pe termen de 20 de ani, în decurs de trei ani va fi anulat. Cu data de 20 decembrie 1858 vechea societate „mamă” se reorganizează sub denumirea de „Asociația pentru fabrica de fier din Oaș” (Avasi Vasgyártársulat). Composoratul și în cadrul noii asociații își va menține cele 40 de acțiuni, rămânând și în continuare cel mai mare acționar. Pentru un interval de doi ani minele cu topitoria și cu restul instalațiilor vor fi administrate în regie proprie de către acesta.

În acest interval „Asociația pentru fabrica de fier din Oaș” dispune de perimetrele miniere „Tivadar” și „August” (ambele situate în muntele Iezura din Certeze) și „Francisc” (din Valea Socea Mare din Moisești), la fel și de alte perimetre în hotarul satului Tarna Mare, precum și de instalațiile de topire și de forjă specificate mai sus. În anul 1858 împreună cu cei 12 supraveghetori și conducători de lucrări, la asociație lucrau în total 125 de persoane, dintre care 15 la exploatarea miniere, 25 la topitorie și 26 la turnătorie și la instalația de laminat. Restul erau angajați ca muncitori forestieri (20), la boxele de mangal (5) și la întreținere și transport. De precizat că personalul de supraveghere și de specialitate era recrutat îndeosebi de la topitoria din Dolha (Maramureș). Începând cu anul 1857 muncitorii permanenți erau membrii casei frățesii. În anul 1858 asociația a încheiat un bilanț de 31 581 florini și 1 creițar la venituri, 45 675 florini și 5 creițari la cheltuieli, adică s-a lucrat cu un deficit ce s-a cifrat la 14 094 florini și 4 creițari.⁷⁸

Deficitul înregistrat în 1858 a persistat și în anii următori la care, în curând, s-au mai adăugat și greșelile cu care noua conducere administrativă a lucrat și ca urmare în anul 1860 se vorbea deja de pierderea credibilității față de calitatea produselor desfăcute la Satu Mare, Baia Mare și Sighetu Marmăției. Consecințele sunt catastrofale: achitarea salariilor se face cu întârziere de 8—10 luni: activitatea de exploatare se

⁷⁸ *Ibidem*, Evidența asociațiilor miniere nr. 1, pag. 64; Evidența perimetrelor miniere nr. 4, pag. 2, 5, 8, 9 și 10; nr. 2, pag. 51, 52 și 53; Acte concesionale nr. 2690/1827; 1260/1832; 765/1852; 376/1853 și 118/1854; Acte generale nr. 940/1855; 948/1857; 365 și 1089/1858; 435 și 474/1859; 1084/1863.

sisteză vremelnic. Unii dintre acționari vorbesc despre necesitatea închiderii lucrărilor și la topitorie. În aceste condiții, la insistențele angajaților, în jurul directorului executiv Károly Szöke și al comerciantului sătmărean cu articole de fierărie Gáspár Weisz, se formează o nouă asociație de arendași,⁷⁹ ce hotărăște continuarea lucrărilor de exploatare. Declinul însă a început⁸⁰ și urmările acestuia vor fi grave! Arendașii în anul 1863 vor să renunțe la contract, dar asociația „mamă” îi va da în judecată și le va pretinde achitarea arenzii împreună cu prețul lemnelor folosite pentru combustibil, față de care pretențiile asociației se ridică la suma de 8 364 florini și 55 creițari.⁸¹

Activitatea productivă continuă, dar angajații de la Moišeni ajung într-o situație rar întâlnită. Începând cu anul 1860 salariile acestora nu li se mai achită în bani: muncitorii, dar și supraveghetorii, în contul unei părți a salariilor, sunt asigurați cu cele mai necesare articole de subzistență prin intermediul unor comercianți, urmând ca restul salariilor să li se achite la vremuri mai bune! Din salariile scriptice se reține contribuția personalului la casa frățească, de întrajutorare, dar aici nu se mai varsă nici un creițar, caseria fiind goală, salariul medicului nu-l pot achita și nici medicamentele nu pot fi asigurate pentru cei nevoiași.⁸² Dar îi așteaptă un viitor și mai sumbru!

După ce în vara anului 1863 minele și topitoria vor reintra în administrarea directă a asociației „mamă”, în primăvara anului următor ele vor fi din nou arendate, de această dată arendașii vor fi patru comercianți cu creanțele cele mai mari față de societatea anterioară. Producția se relansează, salariile curente într-o vreme sunt achitate, dar această situație va dura foarte puțin. În iunie 1865 muncitorii se plâng la Căpitănatul minier Baia Mare, invocând din nou neachitarea salariilor, neasigurarea lor nici cu strictul necesar de alimente. Și ceea ce li se distribuie este alterat, cum a fost și cu mălaiul procurat de la pretorul plășii Seini (care la rândul-i trebuia să ocrotească interesele muncitorimii). Arendașii vor să introducă achitarea salariilor cu produse de fierărie ieșite din procesul de fabricație la Moišeni, dar la un preț mult mai mare decât cel cu care aceste articole se vindeau la Satu Mare. Pentru orice act de protest, muncitorii sunt concediați. A urmat apoi recalcularea și reducerea salariilor pentru muncile efectuate în acord, față de care măsuri muncitorii din nou au protestat.⁸³ După acest protest intervine o oarecare liniște și se pare că până în vara anului 1866 minele și instalațiile de la Moišeni încă erau în producție.

Motivele încetării activității sunt încă neelucidate, dar obiectul adunării generale a asociației „mamă” convocată pentru 12 iunie 1867 era

⁷⁹ *Ibidem*, acte generale nr. 1222/1859; 780 și 890/1860.

⁸⁰ Un indiciu convingător în această privință constituie scăderea vertiginoasă la prețul acțiunilor asociației. În anul 1862, 15 acțiuni deținute de fostul director Fiala au fost supuse licitației pentru refuzul achitării datoriilor provenite din pierderile cu are la asociație se lucra. Față de valoarea inițială a unei acțiuni (294 florini) cel care le va cumpăra, nu va mai plăti decât 125 florini. Vezi: *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte generale nr. 87/1862.

⁸¹ *Ibidem*, acte generale nr. 419, 609, 1084, 1361, 1396 și 1411/1863.

⁸² *Ibidem*, acte generale nr. 1084 și 1361/1863.

⁸³ *Ibidem*, acte generale nr. 1530/1863; 30/1864; 550, 934, 1060 și 1720/1865.

deja „viitorul uzinei“. Începând cu această dată nu mai deținem informații despre reluarea sau continuarea activității productive. În anul următor, pentru datoriile avute față de casa frățescă, averea asociației este licitată și în anul 1869 cumpărată în întregime de compozitorul din Oaș. Ca urmare Asociația pentru fabrica de fier din Oaș se desființează. După o inactivitate de 3—4 ani se profilează încheierea unui nou contract de arendare cu grupul condus de Károly Polley, dar în urma unor contestații, tribunalul minier nu va valida acest contract. Minele și instalațiile existente nici în anul 1874 nu și-au reluat activitatea, iar în anul următor compozitorul a renunțat la perimetrele și drepturile sale de exploatare.⁸⁴

Procedura de lichidare a casei frățesti de la Moišeni a decurs mai operativ față de cea de la Turț. Conform unei situații, la data de 23 martie 1867 un număr de 96 de persoane erau socotite membrii acestei case frățesti, dar majoritatea persoanelor și familiile în cauză, până la această dată, erau plecate deja la alte topitorii din apropiere (Dolha) sau mai îndepărtate (Dezna, Sebiș etc.). Dintre cei rămași pe loc doar 9 persoane au fost îndreptățite la ajutoare și despăgubiri. Aceștia, împreună cu cei plecați, în decurs de un an de zile de la revocarea concesiunilor, deci în 1875 și-au reprimat câte ceva din drepturile lor. În schimb alte 30 de persoane, în majoritate locuitori din satele române învecinate cu Moišenii au rămas fără nici un ajutor, printre care și o văduvă a cărui soț a pierit în mina asociației.⁸⁵ Astfel că, nu este de mirare că în memoria oșenilor s-au păstrat puține amintiri plăcute în legătură cu exploatarea fierului de la ei de acasă.

În primul deceniu al secolului al XX-lea cercetările pentru identificarea zăcămintelor feroase au fost din nou reluate. Dar de această dată ele au fost însoțite și de ample cercetări pentru cărbune. La început investigațiile au cuprins întregul Oaș — de la Tarna până la Vama și Racșa, dar pe urmă lucrările s-au restrâns pentru zona Certeze—Moišeni la fier (limonită), respectiv valea Talnei între Negrești și Vama, precum și Cămărzana pentru cărbune. În privința cărbunelui, lucrările au fost dirijate de Reprezentanța regală maghiară de cercetări pentru cărbune din Bixad. Privitoare la rezultatele investigațiilor din anul 1907 de la Cămărzana conducătorul reprezentanței raporta că la aceste lucrări au fost întrebuințați 20 de muncitori și pe parcursul acestora au fost extrase cca 50 q de lignit și 30 q de huiă. În anul următor activitatea se va concentra în zona Negrești—Vama unde la 16 iulie, la adâncime de 135,32 m perforatorul sondei a atins primul strat de cărbune cu o grosime de 28 cm, iar la sonda a doua la stratul de cărbune s-a ajuns la o adâncime de 550,65 m, dar grosimea stratului, datorită imperfecțiunilor instalațiilor, nu s-a putut stabili precis. La capătul cercetărilor previziunile specialiștilor de la Căpitănatul minier Baia Mare s-au adeverit; în cunoașterea situației geologice a Oașului, încă la începutul anului 1908

⁸⁴ *Ibidem*, acte generale nr. 698/1867; 1123/1868; 496 și 916/1874; 391 și 2323/1875.

⁸⁵ *Ibidem*, acte generale nr. 106, 132, 264, 350, 1180, 1196 și 1258/1876.

aceștia și-au exprimat convingerea că Oașul nu are nici o șansă pentru deschiderea vreunei exploatare rentabile pentru fier sau cărbune.⁸⁶

*
* *

Din cele relatate inclusiv în prima parte a comunicării⁸⁷ se poate aprecia că în privința preocupărilor legate de cercetarea și exploatarea minereurilor neferoase și în zona Oașului se disting două perioade. Prima durează în linii generale până în preajma anului revoluționar 1848. Ea este caracterizată de persistența unor relații feudale și în minerit. Potrivit legii miniere austriece, cunoscută sub denumirea de „legea maximiliană”, exploatarea bunurilor subsolului era separată de dreptul stăpânului feudal asupra terenurilor. Concesiunile de cercetare și perimetrele de exploatare erau acordate asociațiilor miniere, în componența cărora, pe lângă persoanele particulare puteau să aibă acțiuni (cuxe) și comunitățile (orașe și târguri) dar în unele zone însăși erariul (prin organele sale specializate) și-a rezervat dreptul la o parte din cele 128 de cuxe componente ale vreunei asociații miniere. Cu această formă frecvent întâlnită în bazinul Băii Mari (unde erariul a pus mâna pe exploatarea celor mai rentabile mine, dar totodată era și părtaș în mai multe exploatare) în perioada de referință în Oaș nu o întâlnim. În schimb în unele locuri câte patru cuxe din averea asociațiilor aparțineau proprietarilor moșilor pe teritoriul cărora minele funcționau, cu precizarea că „stăpânii terenurilor” nu aveau nici o obligație în suportarea cheltuielilor de investiție. Cu această practică ne întâlnim îndeosebi la Vama.⁸⁸

Exploatarea filoanelor se făcea prin galerii (principale și ajutatoare) și puțuri (mai rar întâlnite în Oaș). Săparea acestora, mai ales în prima perioadă abordată, se făcea încă cu dalta și ciocanul. Din punct de vedere tehnologic exploatarea se făcea prin abataje, unde dizlocarea minereurilor s-a făcut cu ajutorul prafului de pușcă așezat în găurile pregătite în prealabil cu sfredele de mână. Dar la aceeași mină pentru dizlocare se mai folosea și metoda focului: rocile ce urmau a fi exploatate erau încinse, după care a urmat stropirea lor cu apă ce asigura crăparea și sfărâmițarea rocilor. După ce locul s-a răcit și s-a aerisit, desprinderea bolovanilor se făcea cu răngi de diferite mărimi și dălți (Lisztrang, Czinkus), iar sfărâmarea cu ciocane (Handfeiszli) după care minereul a fost scos la suprafață în saci sau prin vagonete (Hont, Hunt) care circulau pe șeni de lemn. Cel mai mare dușman al minerilor era apa infiltrată de la suprafață și care în anotimpurile ploioase inunda abatajele făcându-le inaccesibile.

Minereul scos la suprafață era sortat (sádolás) de un specialist bun cunoscător al minereurilor. Minereul cu un conținut mai bogat era

⁸⁶ *Ibidem*, acte generale nr. 2367, 6803 și 7136/1908; 1191/1909; Vezi și Wahlnér Aladár, *Magyarország bánya és kohóipara az 1907. évben* (Industria minieră și siderurgică a Ungariei în anul 1907) în *Bányászati és kohászati lapok*, anul XLI — 1908, p. 736.

⁸⁷ Vezi în *Satu Mare. Studii și comunicări IX—X*, Satu Mare, 1992—1993, p. 135—140.

⁸⁸ *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte generale nr. 12, 90 și 188/1785 și 542/1788.

transportat la topitorii (Băița, Ferneziu, Firiza, Baia Sprie etc.) iar cele mai sărace în conținut util urmau să fie zdrobite prin șteampuri și ulterior spălate. Aurul și argintul nativ pe alocuri și în Oaș se obținea pe loc prin spălare, iar în cazul în care metalele nobile erau în amestec cu plumbul, cositorul, cuprul etc., după zdrobire și spălare, urma sedimentarea, în urma căreia produsul obținut (șlicul, málul) de sedimentatorul (sároló) de obicei se trimitea la topitorii. La Tarna și Turț, începând cu mijlocul secolului al XVIII-lea nu au funcționat topitorii, dar în apropierea vechilor exploatări documentele pomenesc terenuri pline de zgură ce a rămas după topitoriile ce existau în urmă cu secole. Despre extragerea metalului prin cupelație și amalgamare până în mijlocul secolului al XIX-lea nu avem date.

Personalul de specialitate, de obicei era recrutat de la minele și chiar topitoriile din jurul Băii Mari, dar mulți dintre mineri și mai ales dintre muncitorii auxiliari de la transport, construcții și reparații, erau oamenii satelor din împrejurime. La Turț și la Vama printre muncitori găsim și femei. Unele activități erau plătite în acord. Printre acestea era săparea galeriilor la care, pentru un stânjen în anul 1782 se plăteau 13 florini, apoi transportul minereurilor, confecționarea și repararea uneltelor și altele. Mai frecventă era însă plata după numărul zilelor efectuate (șit). Unelte și materialele auxiliare erau asigurate de asociația (patron) dar costul prafului de pușcă (1 funt=20 creițari) și al seului (1 funt=6 creițari) folosit la dizlocarea rocilor, respectiv la iluminat s-a reținut din salariul muncitorilor. La asociația „Sfânta Treime” de la Vama a fost generală, dar și în alte locuri s-a putut constata, că o parte din muncitorii permanenți erau totodată și posesori de cuxe. Aceștia în calitate de muncitori primeau aceleași salarii ca cei ce erau doar angajați, iar pe de altă parte, în urma acțiunilor deținute primeau părți din veniturile nete ale asociației. În cazul lucrărilor cu pierdere sau la finanțarea investițiilor ei plăteau în raport cu numărul cuxelor deținute.⁸⁹

Perioada anilor de după 1848 și pentru mineritul din zona Oașului a însemnat înrădăcinarea relațiilor capitaliste. Din punct de vedere tehnic topitoria de fier de la Moisești, dar în special minele de la Turț, aveau o dotatie tehnică la nivelul epocii, iar prin introducerea separării argintului pe baza alcalinizării, în privința tehnologiei utilizate Turțul la un moment dat se situa chiar cu un pas mai înainte față de zona Băii Mari. Dacă avem în vedere că în anul 1858 la toate minele, șteampurile și topitoriile din Baia Sprie, Baia Mare și împrejurimi, inclusiv la Ferneziu și Căvnic au lucrat în total 2 573 muncitori, sau că în anul 1863 zona Căvnicului și Strâmbu Băiut (inclusiv la topitoria de fier de lângă Lăpușu Românesc) erau angajați în total 818 muncitori,⁹⁰ Asociația pentru fabrica de fier din Oaș cu cei 125 de angajați sau Asociația minieră „Sf. Emeric” din Turț cu un personal de 53 (în 1866) sau 153 (în 1870) muncitori și supraveghetori și cu producția sa anuală de circa 250 kg (în anul 1856) respectiv de peste 200 kg (în 1869) de argint, pe drept la

⁸⁹ *Ibidem*, acte generale nr. 12, 90 și 188/1785.

⁹⁰ *Îndrumător în Arhivele Statului județului Maramureș*, București, 1974, p. 190—191.

vremea lor pot fi considerate printre stabilimentele industriale de mărime cel puțin medie.

Restul exploatărilor, inclusiv cele din Tarna, Bixad sau Racșa, erau unități miniere mici, înființate și mai ales conduse de persoane cu puține cunoștințe de specialitate și ca urmare prin frecvențele lor greșeli și-au risipit și resursele lor financiare limitate de care dispuneau la un moment dat. Continuu duceau lipsă de capital, peste care nici apariția împrumutului bancar (Racșa) nu putea să-i ajute mult. Începând cu deceniul al optulea al secolului trecut, în defavoarea acestor exploatări miniere a acționat și prețul de preschimbare scăzut al argintului, precum și imensele cheltuieli de transport, care au ridicat prețul de cost al produselor.

Motive și considerații pentru care dezvoltarea mineritului din perioada analizată în Oaș a fost și mai anevoioasă, plină de greutate, pe care oamenii locului au trebuit să le învingă. În ce măsură au reușit aceasta, reiese din paginile acestei contribuții, pe care o dedic minerilor de azi ai Oașului.

CONTRIBUTIONS À L'HISTORIQUE DU DÉVELOPPEMENT DE L'EXPLOITATIONS DU MINES EN OAS ENTRE (1760—1918) (II-E PARTIE)

(Résumé)

La première partie de cette communication a paru dans le numéro précédent de cette annuaire. Dans cette deuxième partie sont abordées les préoccupations minières de la zone des localités Turț, Cămarzana, Vama et Racșa liées à l'or et l'argent ainsi que les activités de Moșeni et Certeze quant à l'exploitation et le travail du fer. Ce dernier aspect a en des résultats de pointe entre 1850—1865. Des recherches et des essais d'exploitation des minerais pour l'or et l'argent au cours d'une période de plus d'un siècle et demi, peuvent être surpris aussi à la frontière d'autres localités, mais des résultats d'exploitation concrets se résument à Vama, Racșa, Bixad et en spécial Turț, comme tout cela se voit aussi des dates statistiques de l'annexe 2.

Dans la période abordée les fonderies pour l'extraction des métaux précieux en Oaș n'ont pas existé et le transport des minerais on concentrés jusqu'aux plus proches fonderies était très cher, raison pour laquelle l'exploitation devenait souvent pas rentable et menait plus tôt on plus tard à la suspension des travaux. L'exception est due à la zone de Turț où à la veille de la révolution de 1848 on a eus les vases d'une exploitation systématique et durable. Une décennie plus tard par la mise en fonction de certaines installations pour extraire l'argent, on va travailler au niveau de la technologie la plus avancée de ce temps. Ici a fonctionné aussi une machine à vapeurs qui a utilisée le charbon extrait des zones proches. Pour reprendre l'exploitation du charbon de Cămarzana et pour l'exploitation des minerais de lignite de la zone Vama, on a travaillé avec une plus grande intensité entre 1906—1908.

SITUAȚIE

privind cantitatea și valoarea producției realizată de Topitoria de fier din Oaș⁹²

Contribuții la istoricul dezvoltării mineritului

121

Intervalul	Minerul de fier extras				Fier brut				Fontă				Observații aproximativ
	Cantitatea		Valoarea		Cantitatea		Valoarea		Cantitatea		Valoarea		
	Chin- tale	Funzi	Florini	Crei- țari	Chin- tale	Funzi	Florini	Crei- țari	Chin- tale	Funzi	Florini	Crei- țari	
Înainte de 26.IV.1851	2 000												
Anul 1853					325		1 033	50					
Anul 1854					391		1 243	38					
Anul 1855					3 498		11 132	64	81		336	15	
Trimestru I, II și IV 1856	14 094		1 398	49 ¹ / ₂	2 023		6 271	18					
Trimestru I, II și IV 1857	20 464		2 733	87									
Anul 1858	16 474		10 672	27	3 668		17 190		1 344		14 380		
Anul 1859	10 333	50	2 590	93									
Trimestru I, II, III, 1860	5 184		769	58									
Anul 1861	15 408	50	775	89									
Trimestru I, II, III, 1862	21 553		1 193	04									
Anul 1862					1 157	40	3 240	72	346	96	1 804	19	
Anul 1863					2 508	97	8 802	57					

⁹² Întocmită în baza documentelor aflate la *Inspectoratul geologic minier Baia Mare*, acte concesionale nr. 575/1852; Acte generale nr. 940/1855; 196, 374, 457 și 882/1856; 108, 632 și 970/1857; 157, 516, 843, 1025 și 1089/1858; 166, 473, 824 și 1179/1859; 143, 380 și 654/1860; 87, 270, 441 și 630/1861; 142, 317 și 419/1862; 285/1863 și 583/1864.

SITUAȚIE

privind cantitatea, conținutul și valoarea produselor miniere preschimbate de minele din Oaș între anii 1801—1901⁹³

Anul (lunile)	Numele asociației (perimetrului), localitatea și (sau) numele reprezentantului	Natura produse- lor pre- schimbate	Cantitatea		Conținutul								Valoarea produselor		Valoarea netă		Unde s-a fă- cut preschim- barea
			Chin- tale	Funzi	aur				argint				Fl.	X	Fl.	X	
					m	l	q	d	m	l	q	d					
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1801	Turț, Sfânta Trei- me, Johann Wollenzky	șlic minereu idem	2 1 5	96 7 3	— — —	— — —	— — —	— — 1	5 6 15	2 — —	2 — —		nu se specifică idem				Topitoria Fernezio idem
1802	Turț, Sfânta Treime	șlic	4	3	—	—	—	—	1	4	—	—	22	33 ³ / ₄	13	25 ¹ / ₄	idem
1807	Idem	nu se spe- cifică idem	5 0	79 46	— —	— —	— —	— —	14 1	13 2	— —	—	205 1	39 ³ / ₄ 42 ¹ / ₄	188 0	42 ³ / ₄ 51	Topitoria Firiza Topitoria Fernezio
	Turț, Sf. Ștefan	idem															
	Turț, Sfânta Treime	idem	25	59	—	—	—	—	50	8	—	—	910	93	839	93 ³ / ₄	idem
1808	Idem	idem	16	81	—	—	—	—	22	15	—	—	413	28	363	45	idem
1809	Turț, Sfânta Trei- me, baronul István Perényi	minereu	2	69	—	—	—	—	3	14	—	—	nu se specifică				idem
	Turț, Sfânta Trei- me, baronul Pál Perényi	idem	7	31	—	—	—	—	4	9	2	—	idem				idem
1810	Turț, Sfânta Treime	idem	4	98	—	—	—	—	1	10	1	—	29	36 ³ / ₄	19	50 ³ / ₄	idem
1811	Idem	șlic	8	2	—	3	0	1	3	0	2	3	nu se specifică				idem
1813	Idem	minereu	8	83	—	—	—	—	2	11	2	—	49	7 ³ / ₄	29	58 ² / ₄	idem
1830	Turț, Sfânta Treime	minereu	11	70	—	—	—	—	1	4	3	—	25	31 ³ / ₄	19	38 ¹ / ₄	idem
					și 2 măji 74 funzi plumb												
1832	Turț, Sf. Ștefan, János Koszma	idem	11	96	—	—	—	3	6	2	1	1	144	21 ² / ₄	97	2 ² / ₄	idem

1835	Turț, Maria Hilf Turț, Sf. Ștefan	idem idem	4 91 3 23	— — — — 1 2 1 — — — 3 3 1 2 1 —	25 58 25 58	15 35 ¹ / ₄ 15 3 ² / ₄	idem Topitoria Friza
1836	Turț, Sfânta Treime Tarna, Ludovica, baronul Lajos Perényi Vama, Gheorghe	idem minereu idem idem	4 88 9 60 22 73 3 49	— 1 1 — 1 3 2 — — 1 1 — — 12 — — — — 2 2 — 9 0 2 — — — — 2 — —	27 22 ² / ₄ 15 67 ² / ₄ 25 16 ¹ / ₄ 8 7 ³ / ₄	17 14 6 21 ³ / ₄ 4 50 2 55	Topitoria Fernezium Topitoria Fernezium Topitoria Băița Topitoria Fernezium
1838	Turț, Sfânta Treime	idem	3 47	— — — — — 3 1 —	4 18 ³ / ₄	0 35 ² / ₄	Idem
1839	Turț, Sf. Ștefan	idem	18 68	— — — — 1 5 —	28 18 ³ / ₄	11 51 ¹ / ₄	Topitoria Băița Topitoria Fernezium
1841	Turț, Maria Hilf, Mihai Volenszky	idem	9 78	— — — — 2 11 3 —	61 1 ³ / ₄	40 58	Idem
1842	Turț, Sfânta Treime János Volenszky	idem	26 61	— — — — 5 11 3 —	168 14	88 16 ² / ₄	Idem
1843	Turț, Sfânta Treime Turț, Sf. Emeric	idem idem	17 17 94 40	— — — — 1 15 — — — — — — 7 3 3 —	42 22 ¹ / ₄ 156 16	16 11 ¹ / ₄ 68 43 ² / ₄	Idem Topitoria Băița
1844	Idem	șlicuri idem minereu	61 25 542 33 130 75	— — — 2 4 15 2 2 — — — — 46 4 — — — — — — 12 7 2 —	110 10 ³ / ₄ 1 059 09 ² / ₄ 272 15	49 24 ³ / ₄ 541 24 ³ / ₄ 146 28 ² / ₄	Idem Idem Idem
1845	Idem	șlicuri	2 776 35	— 11 3 — 260 1 1 2	5 954 46 ² / ₄	3 125 29	Idem
1846	Idem	idem	3 292 85	— 5 2 1 254 9 3 3	5 654 32 ³ / ₄	2 703 26 ³ / ₄	Idem

⁹³ Conținutul la început este exprimat prin mărci, lotoni, quintali și dram, prescurtate în situația prin M, L, Q, D iar valoarea prin florini și crețari, cu prescurtarea de Fl. și X. Sunt cuprinși numai anii pentru care evidențele existente de la topitorii sau oficiul de preschimbare avem date. Excepție s-a făcut începând cu anul 1847 și până la începutul secolului al XX-lea, unde arătăm și lipsa evidențelor pe anumiți ani. Vezi: *Direcția minelor Baia Mare*, registre operative nr. 86, 91, 97, 99, 107, 108, 114, 163, 171, 175, 218, 237, 242/a 245, 256, 280, 296, 305, 312, 321, 322, 339, 340, 348, 349, 389, 400, 401, 420, 451, 453, 455, 456, și 472; inventarul dosarelor și registrelor: nr. 12/1869; 23/1872; 27/1873; 13/1874; 30/1875; 21/1876; 10/1878; 19 și 20/1879; 26 și 27/1880; 21 și 22/1881; 20/1882; 5/1888; 8/1890; 7/1893; 9/1894; 12/1895; 9/1896; 8/1897; 6/1900 și 9/1901.

ANEXA II (continuare)

124

Adalbert Balogh

6

C	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1847	Idem	idem	1 652	65	—	—	—	—	160	4	—	—	3 505	91 ³ / ₄	1 905	32 ² / ₄	Idem
		idem	148	47	—	—	—	—	54	7	3	—	1 229	9 ¹ / ₄	906	28 ³ / ₄	Topitoria Fernezii
	Turț, Sfânta Treime	idem	3	71	—	—	—	—	—	5	3	—	7	46 ³ / ₄	3	6 ² / ₄	Topitoria Băița
	Exercițiul 1847/1848	nu sunt evidențe															
1848 nov.	Turț, Emeric	șlicuri	1 125	50	—	—	—	—	91	1	—	—	2 054	20 ² / ₄	1 268	49	Topitoria Băița
1849	Idem	idem	1 848	67	—	3	3	3	191	5	1	1	4 358	98 ³ / ₄	2 595	69 ³ / ₄	Idem
1850	Idem	idem	9 450														Idem
		minereu	4 756	90													Idem
		șlic, plumbos, bogat în															
		argint	4 396	21													Idem
		minereu, bogat în															
		argint	602	45													Idem
		minereu															Topitoria Băița
		de plumb	1 829	25													Idem
	Turț, Maria Hilf	minereu	140	24													
	Cămarzana,	minereu															
	Gheorghe	bogat în								3	—	1	cu conținut de aur și				
	M. Volenszky	cupru	6	62						27 funzi de cupru							Idem
1851	Turț, Emeric	minereu															Idem
		de argint	3 420	71													Idem
		șlic plum- bos bogat															
		în argint	12 101	32													Idem
1852	Idem	idem	9 808	05													
		minereu															
		de argint	2 711														Idem
1853	Idem	idem	28														Idem
		șlic plum- bos bogat															
		în argint	11 512	25													Idem

	Tarna, Mihai Anton Ridler	minereu de plumb bo- gat în aur și argint șlicuri	21 13 30 90																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
--	------------------------------	---	----------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ANEXA II (continuare)

126

Adalbert Balogh

8

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1857 feb.- sept.	Idem	idem	273	25									81	19	97	31	Idem
		șlic plum- bos bogat în argint	3 675	38									19	39	19	62	Idem
1857 oct.- dec.	Turț, Emeric	minereu de argint și șlic plumbos bogat în argint											17 882	81 1/2	17 284	77	Topitoria Băița, canti- tatea și va- loarea plum- bului nu apare
1858 ian.- mai,	Idem	idem	1 945	73	0	0	0	0	487	2	2	0	11 120	08 1/4	7 070	27	Idem
sept.			3 311	22	0	0	0	0	641	5	3	0	15 044	58 1/4	8 825	83	Idem
1858 iun.- aug., oct.- dec.	Idem	șlic plum- bos bogat în argint	3 274	35													Topitoria Băița
1859 ian.- mai	Idem	idem	2 311	88													Idem

Anul (lu- nile)	Localitatea, numele asociației (perimetru- lui) și (sau) numele reprezen- tantului	Natura produselor preschim- bate	Cantitatea		Conținutul						Valoarea produs.		Valoarea netă		Unde s-a făcut pre- schimbarea
			chin- tale	funzi	plumb		cupru		aur	argint	Fl.	X	Fl.	X	
					Ch.	F.	Ch.	F.							
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1860 oct.- 1861 sept.	Turț, Emeric	șlicuri complexe	3 529	06	8	38	0	0	0,1579	431,4531	18 508	12	11 011	56½	Topitoria Băița
1861 oct.- 1864 sept.	nu sunt evidențe														
1865 mart.	Turț, Emeric	șlicuri complexe	51	72	15	25	0	41	0	62,2670	3 040	69	2 506	05	Idem
1865 apr.- sept., dec.	Turț, Emeric Hofmann	argint de extracție		96,680	0	0	1	0	0,293	92,372	4 176	49	4 122	76	Oficiul de schimb
1866	Idem Turț, Emeric	idem șlicuri complexe	2	01,480	0	0	0	0	0	188,118	8 739	94	8 639	19	Idem
1866	Turț, Emeric	șlicuri complexe	36	43	7	36	0	0	0	54,805	2 470	12	2 085	17	Topitoria Ferneziu
	Turț, Emeric Bixad, pe- rimetrul de cerce- tare nr. 1691/1866	șlicuri complexe	15	37	3	47	0	0	0	13,838	830	68,5	511	08	Topitoria Băița
		minereu	45	63					0,251	0,287	164	79	87	51	Idem

ANEXA II (continuare)

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1867	Bixad, Theofil, Romanov- szki Teo- fil Racșa, di- ferite pe- rimetre de cerce- tare nu sunt evidențe	aur și ar- gint de șteamp minereu		4,543	0	0	0	0	3,1531	0,9183	2 390	62	2 366	51	Oficiul de schimb
1868	Turț, Emeric Bixad, Theofil	șlicuri complexe minereuri aur și ar- gint de șteamp	50 253	11 09	13 0	24 0	— 0	— 0	— 1,518	47,016 1,503	2 178 847	38,5 80	1 816 484	39,5 93,5	Idem Idem
1869	Racșa, di- ferite pe- rimetre de cerce- tare Turț, Emeric	minereu șlicuri complexe idem	67 3 125 199	16 56 88	0 1 10	0 90 22	0 0 0	0 0 0	0,185 0 0	3,802 355,323 39,909	271 15 701 1 869	62 38,5 48	119 9 840 1 451	18,5 36,5 14	Topitoria Băița Idem Topitoria Fernezii
1872	Bixad, Theofil Turț, Emeric	aur și ar- gint de șteamp minereuri idem produse de afâ- nare	0 36	3,544 45	0 0	0 0	0 0	0 0	2,6612 0,425	0,773 0,364	1 861 297	20 58,5	1818 228	29 02	Oficiul de schimb Topitoria Băița Idem Oficiul de schimb
			0	1,030	0	0	0	0	0	0,951	42	79	42	06	

1872	Bixad, Theofil Racșa, diferite perimetre de cercetare	minereuri	5	08	0	0	0	0	0,035	0,044	21	81,5	1	62	Topitoria Băița
	Racșa, Sf. Gheorghe	minereu	143	15	0	0	0	0	0,386	6,116	517	29,5	195	97,5	Topitoria Băița
1873	Idem	idem	163	70	0	0	0	0	0,470	6,975	604	81	221	88,5	Idem
	Idem	idem	24	30	0	0	0	0	0,089	1,691	116	91	27	96	Idem

1874	Idem	idem	131	43	0	0	0	0	0,352	4,800	1349	32	0	0	Idem
1875	Idem	idem	59	81	0	0	0	0	1,038	0,049	487	98	0	0	Idem
1876	Idem	idem	25	14	0	0	0	0	1,165	0,181	338	83	0	0	Idem
1877	Idem	idem	138	34	0	0	0	0	12,032	6,001	818	90	0	0	Idem
1878	Idem	idem	10	63	0	0	0	0	0,083	0,111	235	82	0	0	Idem
1879	Idem	idem	108	85	0	0	0	0	0,146	1,120	344	99,2	0	0	Idem
1880	Idem	idem	98	38	0	0	0	0	0,40000	0,3010	201	81	0	0	Idem

ANEXA II (continuare)

Anul	Localitatea și numele asociației	Natura produselor preschimbate	Cantitatea				Valoarea produselor netă				Unde s-a făcut preschimbarea	
			produselor preschimbate		argintului conținut în funzi		argintului după afinare în funzi					
			Chint.	Funzi	Chint.	Funzi	Fl.	X	Fl.	X		
1874	Turț, Emeric	minereu	170	40	15,739		14,443	649	93,5	391	03	Instalațiile de amalgamare Valea Ravas Baia Mare
1875	Idem	idem	57	63	8,184		7,633	343	48,5	237	67	Idem
1876	Idem	idem	185	84	23,403		21,559	1940	31	1358	28	Idem

ANEXA II (continuare)

Anul	Localitatea și numele asociației	Natura produselor preschimbate	Cantitatea				Valoarea după afinare		Subvenția		Valoarea achitată		Unde s-a făcut preschim- barea
			produselor preschim- bate		argin- tului conținut în kg	argin- tului după afinare în kg	Fl.	X	Fl.	X	Fl.	X	
			Q	Kg									
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1878	Racșa, Sf. Gheorghe	minereu aur și argint de șteamp	35	81	aur: 0,055	argint: 1,280	708	65,5	0	0	308	64	Topitoria Fernezii Oficiul de schimb
		idem	0	0,105	aur: 0,0604	argint: 0,0423	88	05	0	0	87	35	
1879	Idem		0	0,721	aur: 0,40906	argint: 0,3040							idem
		minereu	39	39	aur: 0,149	argint: 1,180	597	94	0	0	593	30	Topitoria Băița
		idem	18	92	aur: 0,033	argint: 1,111	314	05,5	0	0	130	10	Topitoria Fernezii
	Turț, Emeric	minereu	138	34	aur: 12,025	argint: 9,861	322	83	0	0	208	39	Instalațiile Valea Ravas
							946	80	0	0	783	59	
	Turț, Maria	idem	52	16	aur: 4,192	argint: 3,767	339	03	0	0	204	92	idem
1880	Ajută-ne	minereu	23	97	aur: 1,039	argint: 0,948	85	32	0	0	37	78	idem
	Turț, Emeric	idem			aur: 0,527	argint: 4,800	1240	33	0	0	740	90,5	Topitoria Fernezii
	Racșa, Sf. Gheorghe	aur și argint de șteamp	0	0,498	aur: 0,26343	argint: 0,2190	387	17	0	0	384	11	Oficiul de schimb
1881	Idem	idem	0	0,498	aur: 0,03696	argint: 0,0277	54	04	0	0	53	63	idem
		minereu	24	72	aur: 0,076	argint: 0,599	159	93	0	0	83	36,5	Topitoria Fernezii
	Turț, Emeric	idem	444	42	aur: 33,493	argint: 29,275	2634	75	0	0	1423	02	Instalațiile Valea Ravas
1882	Idem	idem	307	81		14,895	1340	55	0	0	605	11,5	Topitoria Fernezii

1888	Idem	idem produse preschim- bate la valoarea stațiilor de amalgamare	101	18		18,491	1664	19	0	0	1204	71	idem	
	Bixad, Theofil	aur de șteamp	21	41	1,115 aur:	1,040 argint:	93	60	0	0	54	33	Topitoria Fernezium Oficiul de schimb	
1890	Turț, Emeric	minereuri	0 270	0,027 50	0,02133	0,0052 20,354	30 1831	21 86	0 0	0 0	29 1158	99 14,5	Topitoria Fernezium	
1891	nu există evidențe													
1893	Turț, Emeric	minereuri minereuri preschim- bate la valoarea stației de amalgamare	51	18		5,213	469	17	0	0	326	11	idem	
1894	Idem	minereu de argint	49	23	7,544	7,162	640	58	0	0	513	81	idem	
1895	Idem	idem	158 81	88 64		15,830 16,724	896 953	33 25,5	369 298	06,5 74	825 896	70 25,5	idem	
	Tarna Veres József				aur:	argint:								
1896	Idem	minereu minereu de argint	14	03	0,038	1,199	198	64,5 + 5 q 65 kg plumb					148 16	idem
1897	Idem	idem	53 49	97 95		17,340 5,804	888 330	37 82	277 75	43,5 44,5	774 241	52,5 03	idem	
1900	Turț, Emeric prin Juhasz Ferenc						coroane	fil.	cor.	fil.	cor.	fil.	idem	
1901	Idem	idem	3 10	50 80		0,368 0,814	41 92	95 80	2 1	94 63	21 47	49 58	idem idem	